

[B] “EEN VLUCHT REGENWULPEN” REVISITED.
“VERLOVINGSTIJD” VAN MAARTEN ’T HART

Wanneer een bekend auteur na enige jaren weer met een nieuwe roman komt, gaat tegenwoordig de verschijning als vanzelfsprekend vergezeld van een hele serie interviews in diverse media. Dat was ook weer het geval bij *Verlovingstijd* van Maarten ’t Hart, waarbij opviel dat de interviews vaak omvangrijker waren dan de uiteindelijke recensies. De langste krantenbespreking telt 970 woorden, het langste interview — in “het vernieuwde” weekblad *Vrij Nederland* — 2280.

Het maakte niets uit voor welk type medium, elke keer sprak de auteur weer over het gebroken been dat hem de gelegenheid gaf om op de verhaalstof te reflecteren, over de vriend die meisjes die hij leuk vond van hem afpikte, over de angst dat zijn geld na zijn dood bij christelijke familieleden terechtkomt, over het opzettelijk beschrijven van Leidse locaties die nu nog bestaan en over de “sneeuwvlokkenboom” die volgens de uitgever te lang was om als titel het omslag van de roman te sieren.

Die grote media-aandacht voor specifiek deze elementen was jammer omdat ze de receptie beïnvloedt. Veel lezers neigen er nu eenmaal toe een hoofdpersoon te identificeren met de auteur zelf en zullen zich juist op deze “autobiografische” elementen concentreren. Die neiging bestaat ook bij recensenten, die in het geval ’t Hart gaarne refereren aan zijn thematiek van gereformeerde, armoedige jeugd, verlegen *nerds*chap, religiekritiek, klassieke muziek, flora en fauna.

Ze hadden het echter niet bij het refereren moeten laten, maar dat oudere werk weer eens aandachtig moeten bekijken. Want *Verlovingstijd* is niets meer of minder dan *Een vlucht regenwulpen* revisited. Dat was de roman die in 1978 ’t Harts doorbraak markeerde, na zeven jaar bij de uitgever in de lade te hebben geantichambreerd. Ik kon me destijds de schroom van de uitgever heel goed voorstellen. *Een vlucht regenwulpen* was een post-gereformeerd jongensboek, waarin de protagonisten *larger than life* zijn. De verteller, afkomstig uit een in alle opzichten eenvoudig tuindersmilieu, brengt het in *no time* tot hoogleraar. Zijn ambitie is ooit mensen te klonen. Toch ontbreekt er iets in zijn leven: een vrouw.

Maassluis, datum onbekend, Collectie Spaarnestad Photo.

Via flashbacks vernemen we meer over de jeugd van de verteller en vooral over het meisje Martha dat hij op de middelbare school aanbad. Hun enige contact vond plaats toen hij haar een boek uit de schoolbibliotheek uitleende.

Is de verteller alleen gebleven omdat het meisje een ander koos? Hij lijdt aan dwanggedachten, de laatste is dat hij zal sterven wanneer hij voor een bepaalde tijd niet een vrouw heeft bekend. Als plattelandjongen placht hij seks steevast met dierlijk geweld te associëren, maar een keer heeft hij tussen het riet een jongen en een meisje bespied die elkaar liefdevol ontmoagden.

Aan het begin van de roman is de verteller op weg naar een familiale gebeurtenis: de bruiloft van zijn boezemvriend Jakob, met wie hij over allerlei wetenschappelijke, ethische en morele kwesties pleegt te discussiëren. Daar ontmoet hij een jonger zusje van Martha, met wie hij een afspraak maakt.

Martha hoort in dezelfde categorie thuis als zijn moeder, een mooie, lieve vrouw met een prachtige haardos, die de liefde voor muziek met haar zoon deelt, tegen de wens van de rechtlijnige vader in. Overigens, maar begrijpelijk, was zij liever met een ander getrouwd. Ze lijdt aan keelkanker, volgens de verteller omdat hij zijn geloof heeft verloren. Wanneer de moeder sterft, ziet de verteller een vlucht regenwulpen overvliegen. Die vogels

symboliseren niet zozeer de ziel die het lichaam verlaat, maar veel meer het bijzondere aan de moeder.

Tijdens een schoolreünie ziet de verteller Martha weer en nog steeds maakt zij die weergalozе indruk op hem. Al heeft zij de ambities eraan gegeven om concertpianiste te worden.

De verteller is niet alleen hoogleraar, hij is ook beresterk, zodat hij nog het liefst niet één, maar zelfs twee gereformeerde ouderlingen het huis uitwerpt, nadat zij zijn moeder hebben beledigd. Hij overleeft zelfs bij een congresbezoek een val van een Zwitserse berghelling, al kan hij niet voorkomen dat een andere hoogleraar aldaar een aantrekkelijke, wereldse collega van hem afpakt. In het nachtelijke Bern loopt hij een prostituee achterna die op Martha lijkt. Zoals hij jaren daarvoor als student door het avondlijke Leiden dwaalde om een meisje tegen te komen, totdat hij door een pooierachtige man wordt achtervolgd. Hij zegt aan het slot de afspraak met het zusje af. Dan maar voortaan de eenzaamheid in het huis aan het riet bij zijn druivenkassen.

Wie met deze roman in het achterhoofd *Verlovingstijd* leest en vervolgens denkt aan de film die Ate de Jong in 1981 van *Een vlucht regenwulpen* maakte, is geschokt. De regisseur voegde vriend Jakob en de Zwitserse professor tot één personage samen. De vriend is degene die in de film de aantrekkelijke congresgangster van de verteller

afpakt. Met Jakob ook bespiedt hij het vrijende paartje, die daarop uiteraard een laconiek commentaar levert. Martha ten slotte is in de film een sloofje geworden met huilende kinderen. Maar een toekomst met haar zusje lonkt in de verte.

Die filmversie — minder romantisch en dromerig en met een positief slotakkoord — moet 't Hart aan het denken hebben gezet. *Verlovingstijd* trekt deze tendens namelijk veel verder door. Aan het begin van de roman is de verteller op weg naar de begrafenis van zijn stiefvader in een Gronings dorp. De hele familie in een touringcar. Het hilarische verslag hiervan zet de toon voor de rest van het boek. Geen worsteling met het geloof, maar snedige religiekritiek. Geen stil verdriet bij deze moeder over de geloofsafval van haar zoon, maar ellenlang gezanik en gezeur. Deze moeder was mooi noch bijzonder en hield evenmin van muziek. Maar ook zij was liever met iemand anders getrouwd geweest dan met zijn vader, een rioolwerker.

Via flashbacks vernemen we meer over de jeugd van de verteller en vooral over zijn vriend Jouri die vanaf de zandbak tot en met de universiteit de meisjes inpalmt die hij leuk vindt. Eentje bezoekt hem zelfs in “zijn” schoolbibliotheek om via hem een afspraakje met Jouri te kunnen maken. Maar Jouri is de enige die de afschuwelijk riekende scheten van de verteller kan verdragen en zijn vader, een NSB'er, heeft klassieke muziek in huis. Ze blijven bevriend. Geen van de meisjes in kwestie zijn overigens verre godinnen als Martha. Ze zijn aantrekkelijk, meer niet. Wanneer Jouri een jaar in Amerika verblijft, trouwt de verteller met een kleine, stakerige en driftige vrouw, fluitlerares van beroep. Snel voor zijn vriend terugkomt en haar kan afnemen. In dezelfde tijd dwaalt hij 's avonds door Leiden om een meisje tegen te komen. Zowaar lukt dat, maar deze dame blijkt aan *flirty fishing* te doen: mannen met hoerige kleding verlokken om hen vervolgens tot de Here Jezus te bekeren.

Jouri en andere jaargenoten brengen het tot hoogleraar, in tegenstelling tot de verteller: “Omdat ik niet professorabel ben. Omdat mijn vader rioolwerker was. Omdat ik niet wellevend, niet beschaafd, niet welgemanierd, niet welopgevoed ben. Omdat ik bij zo'n promotie, achter de tafel, makkelijk zat opeens een knallende scheet zou kunnen laten.”

Kortom, alles en ieder in *Verlovingstijd* is gewoner, aardser en vooral banaler. De verteller gedraagt zich veel minder dan in *Een vlucht regenwulpen* als een verlegen *nerd*. Wanneer hij zich met een smakelijke studente in het riet bevindt, starten zij een enthousiaste vrijpartij. “Is dat een rol stuivers?”, vraagt ze bewonderend naar zijn gezwollen lid kijkend en bijna ranzig merkt de verteller op dat die stuivers snel waren uitgegeven.

Hoe het verhaal afloopt, zal ik niet onthullen. Wel wil ik opmerken dat *Het wederzijds huwelijksbedrog* (1714) van Pieter Langendijk een klucht was, net als *Verlovingstijd*. Jammer dat veel recensies dat niet hebben ingezien. Een van de bezwaren gold dat alle personages de kleur van de stijl van de verteller aannemen. Dat kan in een klucht en evenmin hoeven daarin personages worden uitgediept. Dat Jouri's vader NSB'er was, benadrukt slechts de outcastpositie van zijn zoon. Meer is niet nodig.

De zeer gedetailleerde beschrijving van de diverse locaties in Maassluis, Vlaarding en Leiden dienen om de afstand in de tijd aan te geven. 't Hart speelt nadrukkelijk met die afstand. Er was kritiek op het feit dat halverwege de jaren zestig in het boek sprake is van hoe de oceanen worden leeggevestigd. Hoezo? Zong Tiny Tim niet in 1968 “The ice caps are melting/ All the world is drowning/ The tide is rushing in”? Werd in datzelfde jaar niet de Club van Rome opgericht?

Maar zelfs wanneer dat niet het geval is, dan is het toch grappig dat iemand ideeën uit 2009 projecteert in 1969? Om met Karl Marx te spreken: de tragedie *Een vlucht regenwulpen*, herhaalt zich als klucht met *Verlovingstijd*. Volgens de Duitse filosoof Herbert Marcuse kon die kluchtige herhaling soms indrukwekkender uitpakken dan het tragische origineel. Dat is het geval met *Verlovingstijd*.

AUGUST HANS DEN BOEF

MAARTEN 'T HART, *Verlovingstijd*, De Arbeiderspers, Amsterdam, 2009, 303 p.